

Poznámky k některým zástupcům rodu kruštík ve Štramberku a okolí

Notes on some *Epipactis* species in the town of Štramberk and its surroundings

PETR KOCIÁN¹ & PETR BATOUŠEK²

1) Nerudova 5, CZ-741 01 Nový Jičín; e-mail: petr.kocian@kvetenacr.cz

2) U Trojáku 4644, CZ-760 05 Zlín; e-mail: petr.batousek@centrum.cz

Abstract: In 2015, one-day field trip to the town of Štramberk and its surroundings (NE Moravia, Czech Republic) was held to revise some *Epipactis* species known from the area. During the field trip the following species were confirmed in the area: *Epipactis helleborine*, *E. microphylla*, *E. leutei* and *E. muelleri*. However, *Epipactis neglecta* known from Štramberk was not found. *Epipactis leptochila* aggregate requires further study and more detailed comparison of Central European populations is necessary.

Keywords: *Epipactis leptochila* agg., floristic data, north-eastern Moravia, *Orchidaceae*

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Batoušek & Kežlínek 2012

Úvod

Rod kruštík (*Epipactis*) je v České republice zastoupen asi 17 druhy. Jedná se o poměrně taxonomicky složitý rod, ve kterém jsou velmi často popisovány nové druhy, které jsou však některými jinými autory přijímány jen na nižší taxonomické úrovni (cf. Batoušek 2010, Batoušek & Kežlínek 2012). Dochází tak ke komplikacím s určováním rostlin, a proto se tomuto rodu ve střední Evropě věnuje pouze několik málo specialistů.

Oblast Štramberku a jeho okolí v Moravské bráně na severovýchodě České republiky je na výskyt kruštíků relativně bohatá. Proto jsme se do těchto míst vypravili dne 9. 7. 2015 na jednodenní exkurzi s cílem ověřit dosud známé lokality kruštíků. Exkurze se zúčastnili P. Batoušek, P. Meredá sen. a P. Kocián.

Metodika

Lokality jsou řazeny do fytochorionů (Skalický 1988) a čtvrtin základních polí středoevropského síťového mapování (Slavík 1971), zápis souřadnic je v systému WGS-84. Studované herbářové doklady jsou uloženy v herbáři Moravského zemského muzea v Brně (BRNM) a soukromém herbáři Botanické zahrady ve Štramberku (BZA). Nalezené druhy kruštíků byly při exkurzi na místě určeny P. Batouškem a P. Meredou sen.

Výsledky a poznámky k jednotlivým druhům

Ve Štramberku a jeho okolí byly v průběhu naší exkurze potvrzeny tyto druhy kruštíků: kruštík širolistý (*Epipactis helleborine*), k. drobnolistý (*E. microphylla*), k. podhorský

(*E. leutei*) a k. růžkatý (*E. muelleri*). Nutno však zdůraznit, že početnost i druhová diverzita zaznamenaných kruštíků mohly být podhodnoceny. Rok 2015 byl totiž extrémní – srážkové úhrny byly velmi nízké a teploty vysoké. Sucho pak způsobilo, že rostliny buď vůbec nevyrostly, nebo zaschly a jen pár jedinců v populacích dokázalo přežít toto nepříznivé počasí.

Na navštívených lokalitách jsme zaznamenali:

76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramperk (distr. Nový Jičín): okraj NPP Šipka (mimo chráněné území), podél stezky na V straně Kotouče, 49°35'10,8"N, 18°07'13,5"E, 466 m n. m.

Epipactis helleborine (5 jedinců), *E. muelleri* (4 jedinci).

76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramperk (distr. Nový Jičín): NPP Šipka, lesní porost pod sochou sv. Václava, 49°35'10,6"N, 18°07'08,4"E, 494 m n. m.

Epipactis helleborine (2 jedinci), *E. muelleri* (2 jedinci).

76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramperk (distr. Nový Jičín): NPP Šipka, lesní porost poblíž Jurova kamene, 49°35'06,8"N, 18°07'05,9"E, 496 m n. m.

Epipactis muelleri (1 jedinec).

76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramperk (distr. Nový Jičín): NPP Šipka, Z svah Kotouče, bučina, suťovisko, 49°35'02,1"N, 18°06'41,8"E, 496 m n. m.

Epipactis leutei (17 jedinců), *E. microphylla* (25 jedinců roztroušeně).

76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramperk (distr. Nový Jičín): NPP Šipka, Z svah Kotouče, bučina, 49°35'01,3"N, 18°06'37,8"E, 466 m n. m.

Epipactis helleborine (8 jedinců), *E. leutei* (1 jedinec), *E. microphylla* (několik desítek jedinců).

76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Štramperk (distr. Nový Jičín): západní strana vrchu Kocvínek, 49°35'46,6"N, 18°07'03,5"E, 414 m n. m.

Epipactis helleborine (5 jedinců), *E. microphylla* (10 jedinců).

76a. Moravská brána vlastní, 6474b, Kopřivnice (distr. Nový Jičín): Raškův kámen, suťovisko pod patou skalního útvaru, les, 49°35'00,6"N, 18°09'46,3"E, 488 m n. m.

Epipactis helleborine (4 jedinci), *E. leutei* (2 jedinci).

Běžným zástupcem kruštíků ve Štramperku a jeho okolí je kruštík širolistý, který jsme zaznamenali roztroušeně v lesních partiích národní přírodní památky Šipka, na vrchu Kocvínek a také pod Raškovým kamenem poblíž Kopřivnice.

Kruštík drobnolistý (obr. 1) je vázán především na západní svahy Kotouče, kde se vyskytuje hojně v počtu několika desítek jedinců ve svahové květnaté bučině (obr. 2), odkud byl poprvé uváděn již v 50. letech 20. století (1953 leg. H. Zavřel, BRNM; Krka-

Obr. 1. Kruštík drobnolistý (*Epipactis microphylla*): (a) na lesní cestičce západního svahu Kotouče, 10. 6. 2007, (b) detail květu, západní svah Kotouče, 20. 6. 2006. – Foto P. Kocián

Obr. 2. Květnatá bučina na západním svahu Kotouče – lokalita kruštíku drobnolistého (*Epipactis microphylla*) a k. podhorského (*E. leutei*), 10. 6. 2007. – Foto P. Kocián

Obr. 3. Kruštík podhorský (*Epipactis leutei*): (a) celá rostlina, (b) detail květu, západní svah Kotouče, 17. 7. 2006. – Foto P. Kocián

vec & Baudyš 1955). Na lokalitě je pravidelně zaznamenáván (např. Sedláčková 2012). Soustavně je zde v posledních letech sledován a jeho populace se zdá být stabilní a dostatečně vitální (P. Kocián, nepubl.). Roste také na vrchu Kocvínek, odkud je znám od roku 2006 (Pavlík 2006, 2008). V okolí Štramberku je uváděn například od Životic u Nového Jičína (Grulich 2003) či Starého Jičína (Ražňoková 2015).

Kruštík podhorský (obr. 3) je druh z okruhu *Epipactis leptochila*, který byl poprvé ve Štramberku nalezen P. Pavlíkem v roce 2005 v lesíku Grosmanka ve východní části dobývacího prostoru lomu Kotouč a dále na vrchu Kocvínek (Pavlík 2006). V národní přírodní památce Šipka roste stabilní populace čítající okolo 20 jedinců na západním svahu Kotouče sledovaná P. Kociánem již od roku 2006. Je rovněž znám ze suťoviska pod Raškovým kamenem poblíž Kopřivnice (2005 leg. P. Pavlík, BZA; 2006 foto P. Kocián). Obě naposledy zmiňované lokality byly při naší exkurzi potvrzeny.

Kruštík růžkatý je znám ze Štramberku od roku 2002 (not. P. Batoušek & M. Sedláčková) a to z východní části národní přírodní památky Šipka z lesního porostu poblíž sochy sv. Václava. Během naší exkurze jsme výskyt tohoto druhu na lokalitě potvrdili.

Kruštík přehlížený (*Epipactis neglecta*), druh z okruhu *Epipactis leptochila*, je sice ze Štramberku udáván (např. Hadinec & Lustyk 2007, Batoušek 2010), avšak během naší exkurze jsme žádnou rostlinu přiřaditelnou k dotyčnému taxonu nenašli. Výskyt není vyloučen a je nutný důkladnější průzkum terénu.

Po štramberských lokalitách jsme rovněž navštívili známou lokalitu kruštíku podhorského v přírodní rezervaci Velká Kobylanka u Hranic na Moravě (ve fytochorionu 76a Moravská brána vlastní, subkvadrát 6472d). Nebyli jsme však úspěšní. Sucho způsobilo, že zde žádný kruštík podhorský nevyrostl, zaznamenali jsme pouze čtyři zasychající nekvetoucí kruštíky širolisté.

Závěr

V rámci naší exkurze byly na štramberských lokalitách potvrzeny již známé druhy kruštíků. Kruštík přehlížený (*Epipactis neglecta*) jsme však nezaznamenali. Kruštíky z okruhu *Epipactis leptochila* vyžadují další studium a bude potřeba detailnějšího srovnání střeoevropských populací (Mereďa sen., in prep.). Bohužel v roce 2015 kvůli nepříznivému počasí (sucho a vysoké teploty) rostliny buď vůbec nevyrostly, nebo zaschly a nebyly tak dostatečně vhodné podmínky ke studiu kruštíků.

Použité zdroje

- Batoušek P. (2010): *Epipactis* Zinn – kruštík. – In: Chrtek J. jun., Kaplan Z. & Štěpánková J. [eds], Květena České republiky 8: 439–464, Academia, Praha.
- Batoušek P. & Kežlínek Z. (2012): Kruštíky České republiky. – Český svaz ochránců přírody ZO Hořepník, Prostějov.
- Grulich V. [ed.] (2003): Výsledky floristického kursu České botanické společnosti v Novém Jičíně (4.–10. července 1999). – Zprávy České botanické společnosti 38, Příloha 2003/2: 89–174.
- Hadinec J. & Lustyk P. [eds] (2007): *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*. VI. – Zprávy České botanické společnosti 42: 247–337.
- Krkavec F. & Baudyš E. (1955): Příspěvek k poznání květeny Štramberska. – Přírodovědecký sborník Ostravského kraje 16: 76–81.
- Pavlík P. (2006): Orchideje vršku Kocvínek ve Štramberku. – Ms. [Depon. in: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Regionální pracoviště Správa CHKO Poodří & Botanická zahrada Štramberk].
- Pavlík P. (2008): *Epipactis microphylla* (Ehrh.) Sw. – In: Hadinec J. & Lustyk P. [eds], *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*. VII., Zprávy České botanické společnosti 43: 274.
- Ražňoková D. (2015): *Epipactis microphylla* (Ehrh.) Sw. – In: Hadinec J. & Lustyk P. [eds]: *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*. XIII., Zprávy České botanické společnosti 50: 53–54.
- Sedláčková M. (2012): *Epipactis microphylla* (Ehrh.) Sw. – In: Hadinec J. & Lustyk P. [eds], *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*. X., Zprávy České botanické společnosti 47: 84–85.
- Skalický V. (1988): Regionálně fytogeografické členění. – In: Hejný S. & Slavík B. [eds], Květena České socialistické republiky 1: 103–121, Academia, Praha.
- Slavík B. (1971): Metodika síťového mapování ve vztahu k připravovanému fytogeografickému atlasu ČSR. – Zprávy Československé botanické společnosti 6: 55–62.